

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Malaysia 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

De största utmaningarna vad gäller de mänskliga rättigheterna i Malaysia rör de politiska rättigheterna, främst inskränkningar i yttrande-, mötes- och religionsfriheten. Flyktingar, migrantarbetare och illegala immigranter lever ofta under svåra förhållanden. Civilsamhällesorganisationer kan överlag verka fritt, men stöter ibland på svårigheter.

Efter valet 2013 har flera nya eller skärpta lagar antagits som möjliggör längre frihetsberövanden utan rättslig prövning. Lagen om uppvigling skärptes 2015 och har använts i allt större utsträckning. Under 2015 stängde myndigheterna ned tidningar i Malaysia för första gången på 28 år. Antalet polisutredningar, häktningar och åtal i samband med demonstrationer ökade 2015 för att återigen minska 2016.

Rättsväsendets oberoende och ansvarsutkrävande har ifrågasatts i samband med en korruptionsskandal kring den statliga investeringsfonden 1MDB. Malaysia har dödsstraff som obligatorisk påföljd för ett tiotal brott. Övervåld av polis och fängelsepersonal förekommer.

Urfolk, kvinnor och hbtq-personer diskrimineras. Samkönade sexuella handlingar är förbjudet. Malaysia har en positiv särbehandlings-politik (Bumiputrapolitiken) för majoriteten av befolkningen som är etniska malajer.

Malaysias snabba ekonomiska utveckling har medfört bättre levnadsvillkor för många malaysier samtidigt som inkomstklyftor fortfarande är stora. En

reviderad barnlag trädde i kraft 2016 och innebär ett ökat skydd för barns rättigheter.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällstyrning

Malaysia är en federal konstitutionell monarki. Landet är indelat i 13 delstater och tre federala territorier (Kuala Lumpur, den administrativa huvudstaden Putrajaya och ön Labuan). Rättstatens principer samt de grundläggande medborgerliga och politiska rättigheter skyddas i konstitutionen. I praktiken finns dock betydande begränsningar, främst inskränkningar i yttrande-, mötes- och religionsfriheten.

Det finns två parallella rättssystem: ett sekulärt baserat på lagar som antas av parlamentet och ett för muslimer baserat på sharialagar som gäller inom arvs- och familjerätt. Delstaterna har rätt att stifta vissa lagar kopplade till sharialag, men dessa får inte stå i konflikt med lagar stiftade på federal nivå. Alla etniska malajer/bumiputra, vilket är cirka 60 procent av befolkningen, definieras som muslimer i konstitutionen och omfattas inte av religionsfriheten. De omfattas av sharialagar inom arvs- och familjerätt som tillämpas på delstatsnivå och lagarna kan därför skilja sig mellan olika delstater.

Olika konservativa islamska grupper har länge förespråkat införande av sharialagar även på straffrättens område (så kallad hudud). En sådan ändring av den federala konstitutionen kräver dock tvåtredjedelsmajoritet i parlamentet. År 2015 meddelade regeringen för första gången att de skulle stödja delstater som ville införa hudud. Ett förslag har lagts av oppositionspartiet PAS och förväntas diskuteras i parlamentet våren 2017.

Överlag fungerar rättsväsendet väl i Malaysia. Rättsväsendets och statliga tillsynsorgans oberoende och ansvarsutkrävande har dock ifrågasatts i ett fåtal ärenden under senare år. Kritiker menar att politisk påverkan förekom när samtliga korruptionsutredningar om den statliga investeringsfonden 1MDB lades ned och riksåklagaren friade premiärministern från alla korruptionsanklagelser. Enligt *Transparency International* var skälet till att Malaysia inte genomförde någon seriös utredning av 1MDB-skandalen att en och samma person innehar ämbetena riksåklagare och justitiekansler, vilket lett till en erosion av riksåklagarens oberoende och svagare

ansvarsskyldighet för åklagarsystemet. Ett annat exempel på politisk påverkan av rättsväsendet som framhålls av kritiker är rättsfall där den federala domstolen upphävt domar i lägre instans och appellationsdomstol för att bättre överensstämma med regeringens position.

En särskild kommission utser domare till högre instans. Premiärministerns rekommendationer tas i beaktande och utnämningar måste få statsöverhuvudets godkännande. Det malaysiska advokatsamfundet har kritiserat kommissionen och rättsväsendet för att inte vara oberoende.

Malaysia hade plats 55 av totalt 176 länder i *Transparency International's* index för upplevd korruption 2016. Korruption inom regeringskoalitionen, de politiska partierna och myndigheterna förekommer.

Antikorrupsionsmyndigheten (*Malaysia Anti-Corruption Commission*, MACC) ansvarar för att utreda misstänkta fall av korruption både i offentlig och privat sektor. Det är riksåklagaren som har rätt att väcka åtal. MACC är inte oberoende utan lyder under premiärministerns kansli. MACC ökade antalet tillslag och utredningar och 465 statstjänstemän och 471 civila greps 2016, vilket var en ökning med 11 procent jämfört med 2015. När MACC år 2015 lade ned 1MDB-utredningen och friade samtliga korruptionsmisstänkta, fick myndigheten stark kritik.

Malaysias kommission för mänskliga rättigheter (SUHAKAM) har till uppgift att bland annat ge råd och stödja regeringen i lagstiftningsfrågor samt granska klagomål om brott mot mänskliga rättigheter. Kommissionens inflytande är begränsat.

I juni 2016 utsåg Malaysia för första gången en ambassadör för mänskliga rättigheter med uppgift att representera landet i internationella sammanhang gällande mänskliga rättigheter.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Kungen är statschef och uppdraget roterar mellan de nio sultanerna vart femte år. Kungen har främst ceremoniella funktioner, men måste också formellt godkänna viktiga lagförslag. Nio av de tretton delstaterna är ärftliga sultanat medan övriga fyra styrs av en guvernör utsedd av kungen.

Parlamentet består av två kamrar: senaten och representanthuset. Varje delstat har ett delstatsparlament och en delstatsregering ledd av en *Chief Minister*. Allmänna val hålls vart femte år. Valsystemet bygger enligt brittisk modell på majoritetsval i enmansvalkretsar. Det största partiet *United Malay National Organisation* (UMNO) har haft den politiska makten sedan landets självständighet 1957.

Politisk pluralism råder. I regeringskoalitionen ingår totalt 13 partier och det finns fem oppositionspartier representerade i parlamentet. För medlemskap i vissa partier krävs särskild etnisk tillhörighet. Kommunistpartiet är förbjudet. Bristande tillgänglighet i media, enmansvalkretsar och höga depositionsavgifter för parlamentskandidater utgör begränsningar för politiskt arbete.

Det senaste valet 2013 bedömdes av valkommissionen som fritt och rättvist. Valobservatörer från *Institute for Democracy and Economic Affairs* (IDEAS) och *Centre for Public Policy Studies* (CCPS) ansåg att valet genomfördes väl och att valresultatet var trovärdigt, samtidigt som det fanns problem under valupptakten såsom partisk media, brist på transparens i politisk finansiering och etniska problem. De beskrev valet sammanfattningsvis som ”delvis fritt men inte rättvist”. Valdeltagandet uppgick till cirka 85 procent. Valresultatet blev omdiskuterat eftersom det uppstod diskrepans mellan den totala röstfördelningen och tilldelandet av parlamentsplatser. Oppositionen vann 52 procent av rösterna, men erhöll endast 40 procent av mandatena, vilket förklaras med hur systemet för enmansvalkretsar är uppbyggt. Oppositionen anklagade regeringskoalitionen för valfusk och ville ogiltigförklara valet, vilket dock inte skedde.

Omkring åtta procent av regeringsmedlemmarna och tio procent av parlamentsledamöterna är kvinnor. Över hälften av regeringspartiet UMNO:s partimedlemmar är kvinnor. Det islamiska oppositionspartiet PAS tillåter kvinnliga partikandidater endast i begränsad omfattning. Regeringen vill uppnå minst 30 procent kvinnor på alla politiska nivåer till år 2020, men en handlingsplan för detta saknas.

Parlamentsledamöter som döms till mer än ett års fängelse förlorar sin plats i parlamentet och blir avstängda från politiken i fem år. Detta hände den före detta oppositionsledaren Anwar Ibrahim när han i februari 2015 dömdes till fem års fängelse för otukt (sodomi). Den av Anwar Ibrahim bildade

oppositionskoalitionen upplöstes i juni 2015. En ny oppositionskoalition bildades i september 2015, men utan stark ledare.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällesorganisationer kan överlag verka fritt, men stöter ibland på svårigheter. För att vara lagliga måste organisationer registreras. Vissa civilsamhälles- och människorättsorganisationer har nekats registrering, och registrerar sig istället som företag vilket begränsar möjligheterna att samla in pengar. Regeringen har rätt att avregistrera organisationer som bryter mot de lagar som reglerar bildande av icke-kommersiella föreningar och organisationer. Studenter får inte bedriva politisk verksamhet på universitetet. Vissa människorätts- och civilsamhällesorganisationer uppger att regeringen övervakar deras verksamhet.

Det finns inga uppgifter om våld eller hot om våld mot civilsamhället. Däremot fortsätter åtal mot personer engagerade i civilsamhälles- eller människorättsorganisationer för brott mot bland annat lagen om fredliga sammanslutningar, uppviglingslagen eller regler om utländsk finansiering av civilsamhällesorganisationer. Kommissionen för mänskliga rättigheter (SUHAKAM) har i uppdrag att samla in civilsamhällets synpunkter till regeringen.

Advokatsamfundet (*Bar Council*) är en av de mest aktiva förespråkarna för mänskliga rättigheter i Malaysia. Regeringen föreslog hösten 2016 lagförändringar som innebar krav på att öka antalet obligatoriskt närvarande vid advokatsamfundets möten och att två regeringsföreträdare ska ingå i styrelsen. Enligt många kritiker skulle förändringarna kraftigt hämma advokatsamfundets manöverutrymme och minska dess oberoende.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Inga uppgifter finns om att politiska mord, utomrättsliga avrättningar eller påtvingade försvinnanden förekommer.

Human Rights Watch rapporterade 2016 att malaysisk polis använder tortyr och misshandel av misstänkta förbrytare och pekade på att regeringen fortfarande inte följt uppmaningar från människorättsorganisationer att inrätta en oberoende kommission med befogenhet att ta emot klagomål och

utreda polisvåld. Den befintliga kommissionen (*the Enforcement Agency Integrity Commission, EAIC*) kritiseras av *Human Rights Watch* för att ha ett begränsat mandat och sakna adekvata resurser. I slutet av 2015 fann kommissionen för första gången att polisen var ansvarig för ett dödsfall i häkte, men åtal har ännu inte väckts.

Uppgifterna om antalet dödsfall i häkten varierar och det finns ingen officiell statistik. Enligt Malaysias kommission för mänskliga rättigheter (SUHAKAM) och *Amnesty International* dog elva personer i häkte 2015 och 255 personer 2000-2014. Flera dödsfall i häkte har rapporterats 2016, men säkra uppgifter om antalet saknas. Polisen åtnjuter hög grad av strafffrihet.

Det finns 35 fängelser i Malaysia vars totala kapacitet uppgår till 32 000 fångar, men enligt fängelsemyndigheterna satt 49 200 personer fängslade 2015. SUHAKAM uppger att problemet med överbeläggning förbättrats sedan 2013. Separata kvinnofängelser och ungdomsfängelser förekommer. Förhållandena varierar mellan olika fängelser i landet.

I Malaysia kan allmän domstol döma män över 21 år till kroppsbestraffning med tyngre rotting. Denna typ av spöstraff kan utdömas för ett 60-tal brott såsom människohandel, kidnappning, narkotikainnehav, våldtäkt och rån. Shariadomstol kan döma muslimska män och kvinnor till spöstraff för äktenskapsbrott eller för att ha druckit alkohol. Spöstraff av ungdomar under 21 år förbjöds när den nya barnlagen trädde i kraft i juli 2016.

Malaysia skyddar inte flyktingar mot utvisning till länder där deras liv hotas på grund av ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss social grupp eller politisk åsikt. Det finns fall då Malaysia utvisat flyktingar som riskerar att torteras eller avrättas vid återvändandet till sitt hemland.

Dödsstraff

Dödsstraff är föreskrivet för ett tiotal brott inklusive narkotikabrott, mord, kidnappning, terrorism och högmålsbrott. Det verkställs genom hängning. Det finns ingen officiell statistik över antalet dödsdömda eller avrättade. Enligt fängelsemyndigheten dömdes 829 personer till döden under perioden 2010 till 2015. Regeringen uppgav att det fanns 1 022 dödsdömda i november 2015, varav tolv EU-medborgare. Antalet dödsdömda uppskattas ha ökat men antalet avrättade ha minskat de senaste femton åren.

Myndigheterna informerar inte om avrättningar på förhand. Enligt fängelsemyndigheten avrättades tolv personer 2010-2016 (till och med mars månad). I ett skriftligt svar på fråga i parlamentet i oktober 2016 svarade regeringen att sex personer avrättades 2014, en person avrättades 2015 och nio personer 2016.

Endast kungen, eller sultanen i den delstat där brottet begåtts, har rätt att benåda en dödsdömd eller omvandla dödsdomen till fängelsestraff. Det har blivit allt vanligare de senaste tio åren att dödsdomar omvandlas till fängelsestraff. Enligt fängelsemyndigheten fick 95 personer benådning eller uppskjutet dödsstraff under perioden 2010-2016.

Ett de facto-moratorium för dödsstraff för narkotikabrott är på plats sedan 2011. Barn under 18 år kan inte dömas till dödsstraff.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer, enligt bland annat FN:s arbetsgrupp mot godtyckliga frihetsberövanden. De senaste tre åren har nya lagar möjliggjort längre frihetsberövanden utan rättslig prövning.

Enligt *Security Offences Special Measures Act* (SOSMA) kan misstänkta för säkerhetsbrott hållas häktade upp till 28 dagar utan rättslig prövning. Lagen medger även frihetsberövande utan möjlighet till kommunikation med omvärlden i upp till 48 timmar, användande av hemliga vittnen samt information utan redovisade källor. SOSMA används i huvudsak mot misstänkta terrorister, men har i två kända fall också använts för att häkta personer misstänkta för aktivitet som ”skadar den parlamentariska demokratin”. Enligt människorättsorganisationen SUARAM häktades 189 personer under SOSMA under 2016, jämfört med 50 personer 2015.

Antivåldslagen (*Prevention of Crime Act, POCA*) möjliggör frihetsberövanden upp till 60 dagar utan rättegång som därefter kan förlängas högst två år i taget. År 2015 trädde en ny antiterrorismlag (*Prevention of Terrorism Act, POTA*) i kraft. Lagen möjliggör frihetsberövande upp till två år utan rättslig prövning som därefter kan förlängas högst två år i taget och polisövervakning högst fem år i taget. Beslut kan inte överprövas.

År 2016 antogs en ny lag om ett nationellt säkerhetsråd (*National Security Council, NSC*). Rådet leds av premiärministern som har rätt att utlysa

undantagstillstånd inom områden som bedöms utgöra en säkerhetsrisk. Om ett område klassificeras som säkerhetsområde ges säkerhetsstyrkor rätt att frihetsberöva utan häktningsorder, införa utgångsförbud, att stoppa och visitera människor, att utföra husrannsakan samt att beslagta mark, fastigheter eller ägodelar. Säkerhetsstyrkorna ges rätt att använda det våld som är "rimligt och nödvändigt" för att vidmakthålla den nationella säkerheten. Rådets beslut fattas med full sekretess och kan inte överprövas. Lagen har ännu inte tillämpats.

Flera fall av resebegränsningar har uppmärksamats under 2016 då bland annat oppositionsledare hindrades från att resa från Kuala Lumpur till delstaten Sarawak inför ett fyllnadsval, med hänvisning till beslut av immigrationsmyndigheten i Sarawak. För inresa i Sarawak och Sabah gäller dessa delstaters egna bestämmelser som innebär att även malaysiska medborgare måste uppvisa pass eller id-kort.

Rättssäkerhet

Malaysias konstitution föreskriver allas likhet inför lagen, och att misstänkta ska behandlas som oskyldiga till motsatsen bevisats. Polisen har skyldighet att informera den anhöllne om rätten att konsultera ett juridiskt ombud och om rätten att kontakta sin familj.

Domstolsväsendet är hårt belastat, i synnerhet brottmålsdomstolarna. Rättegångar är offentliga, men undantag görs i vissa enstaka fall som till exempel rättegången om invasionen av Sabah 2013.

Det görs inga skillnader mellan mäns och kvinnors tillträde till det sekulära rättsväsendet. Alla malajer definieras i grundlagen som muslimer och omfattas av muslimsk arvs- och familjerätt och shariarätt. Enligt shariarätten är en kvinnas vittnesmål värt hälften av en mans. De två rättssystemen kommer ibland i konflikt med varandra. Särskilt uppmärksammat under senare år har varit fall där en vårdnadshavare vid vårdnadstvist konverterat barnen till islam i syfte att få ensam vårdnad i shariadomstol. Regeringen presenterade i november 2016 ett förslag till ändring i äktenskapslagen som syftar till att detta inte längre ska vara möjligt.

Endast personer som fyllt 21 år kan dömas till fängelse. Ungdomar mellan 14 och 21 år döms istället till ungdomsfängelse.

Straffrihet

Bland annat *Human Rights Watch* har rapporterat att det förekommer att staten underlåter att utreda anklagelser mot myndigheter, främst vad gäller övergrepp i samband med polisiära frihetsberövanden och mot personer i fängelse. Polismisshandel eller polisiära ingripanden, även de som orsakat dödsfall, leder sällan till fällande dom. Statens vilja att åtala högre tjänstemän har ifrågasatts av *Transparency International*.

År 2015 uppdagades en korruptionsskandal kring den statliga investeringsfonden 1MDB, som då hade skulder på motsvarande cirka 20 miljarder SEK. Enligt medieuppgifter överfördes motsvarande 1,2 miljarder SEK till premiärministerns privata bankkonto. Enligt premiärministern handlade det om en donation av Saudiarabien till Malaysia, vilket bekräftats av Saudiarabien. Alla malaysiska korruptionsutredningar gällande 1MDB lades ner 2015 och riksåklagaren friade premiärministern i januari 2016. Myndigheter i USA och flera andra länder fortsätter sina utredningar om fallet. Kritiker menar att hanteringen är ett exempel på straffrihet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Rätten till yttrande- och pressfrihet stipuleras i konstitutionen, men begränsningar finns om landets säkerhet eller allmänna ordning anses hotad. Malaysia rankas på plats 146 av 180 länder i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2016. *Amnesty International* och *Human Rights Watch* anser att läget för yttrande- och pressfriheten försämrats under perioden 2014 till 2016.

Lagen om uppvigling omfattar brott som uppvigling mot regeringen eller kungen, uppmaning att störta regeringen på annat än demokratiskt sätt, uppmuntran till hat eller förakt av domstolsväsendet eller anstiftan av rasmotsättningar. Lagen har sedan 2014 använts i allt större utsträckning mot meningsmotståndare. År 2015 föreslog regeringen skärpningar av lagen till att inkludera även bland annat krav på självständighet för delstaterna Sabah och Sarawak, agitation mellan olika raser eller religioner samt höjda straffsatser till mellan tre och tjugo år. Skärpningarna har ännu inte trätt i kraft. Även bland annat multimedialagen, lagen om fredliga sammanslutningar och strafflagen används för att begränsa utrymmet för kritik av regeringen och statliga myndigheter. Polisen övervakar alltmer aktivt sociala medier.

Politiska partier och individer kopplade till regeringskoalitionen äger eller kontrollerar en majoritet av ägandet i nästan all tryckt media, radio och TV. Oppositionen ges begränsat utrymme, men det finns ett stort utbud av nättidningar där mer regeringskritiska röster kommer till tals. Själv censur är vanligt förekommande.

Under år 2015 stängde myndigheterna ned tidningar i Malaysia för första gången på 28 år. Nättidningen *Sarawak Report* stängdes ned och utgivningstillståndet för *The Edge* drogs in i tre månader, båda med hänvisning till artiklar om korruptionsskandalen 1MDB. Polisräder har genomförts på flera nättidningars redaktioner i anslutning till 1MDB-skandalen.

Internet har stort genomslag i Malaysia. Enligt en rapport 2016 av *World Economic Forum* beräknas 70 procent av befolkningen ha tillgång till internet. Multimedialagen kriminaliserar information som anses oanständig, hotande eller stötande och har använts av regeringen för att stänga ned hemsidor. En särskild kommission har befogenhet att reglera innehållet på internet. Kommissionen blockerade flera hemsidor under 2016, inklusive nättidningarna *Malaysian Insider*, *Medium* och *Asia Sentinel*.

Lagen om publiceringstillstånd möjliggör förbud av tryckning, försäljning och distribution av tidningar som innehåller material som bedöms hota den allmänna säkerheten, väcka oro hos allmänheten eller vara skadligt för ordning, säkerhet eller moral. Hundratals böcker som anses ha skadligt innehåll har förbjudits. Under perioden januari-april 2016 förbjöds 27 böcker enligt människorättsorganisationen SUARAM. Utländsk media och filmer censureras, främst gällande sexuellt innehåll.

Mötes- och föreningsfrihet

I författningen skyddas mötes- och föreningsfriheten, men i praktiken finns betydande begränsningar. Lagen om fredliga sammanslutningar kräver att polisen notifieras om demonstrationer minst tio dagar i förväg. Därefter kan polisen ställa villkor och införa restriktioner, men har inte rätt att förbjuda demonstrationen. Istället har myndigheterna i efterhand gripit, förhört och åtalat personer som deltagit i demonstrationer, varför återhållsamheten generellt är stor vad gäller politiska möten och demonstrationer. Antalet utredningar och åtal enligt lagen om fredliga sammanslutningar minskade 2016 jämfört med 2015, vilket kritiker menar beror på rädsla efter många

frihetsberövanden under 2015 år. Människorättsorganisationen SUARAM menar dock att regeringens acceptans ökat vad gäller allmänhetens rätt att demonstrera.

Bersih är en koalition av frivilligorganisationer som har organiserat fem större demonstrationer sedan 2007. *Bersih* bildades för att kämpa för fria och rättvisa val samt valreform, men har sedan 2015 alltmer fokuserat på antikorruption och protester mot premiärminister Najib Razak. Inför *Bersih*s demonstration 2015 förbjöd regeringen människor att bära gula t-shirts, som är *Bersih*s färg, men förbudet ignorerades. Vid *Bersih*s femte demonstration i november 2016 deltog cirka 40 000 deltagare. En motrörelse kallad "*Red shirts*" har hållit två demonstrationer 2015-2016. "*Red shirts*" bildades i syfte att "bevara malajernas värdighet". Myndigheter och polis har hanterat demonstrationerna väl och de har gått lugnt tillväga. Övervåld har inte förekommit vid de senaste årens demonstrationer.

Arbetsstagarorganisationer får i princip verka fritt men ålägger sig själva ett betydande mått av återhållsamhet. Fackföreningar verkar inte nationellt utan lokalt, vilket innebär att konflikter och strejker sker på respektive företag.

Religions- och övertygelsefrihet

Konstitutionen garanterar religionsfrihet men föreskriver samtidigt att islam är statsreligion. Av befolkningen är cirka 61 procent muslimer, 20 procent buddhister, 9 procent kristna, 6 procent hinduer och 3 procent övriga. Såväl muslimska som de största buddhistiska, kristna och hinduiska högtiderna är nationella helgdagar i Malaysia. Regeringen reglerar federala islamska religiösa frågor. Sultanerna har befogenheter att besluta i islamska religiösa frågor i respektive delstat, vilket bland annat innebär att de utser domarna i delstatens shariadomstolar. Regeringen främjar sunni-islam framför andra religioner.

Förslag om införande av sharialagar även på straffrättens område (så kallad hudud) förväntas diskuteras i parlamentet våren 2017. Förslaget innebär att shariadomstolar i delstaterna skulle ges rätt att utdöma högre straff än idag. Kritiker anser dock att sådana utvidgade befogenheter för shariadomstolar i straffrättsliga frågor skulle strida mot konstitutionen.

Departementen för islamska frågor och utveckling, JAKIM och JAIS, ansvarar för upprätthållande av sharialagstiftningen. Tillstånd medges för

tjänstemän att utföra räder av privata och offentliga byggnader. Bland annat kontrolleras alkoholkonsumtion, utmanande klädsel, hasardspel och dobbel, förbjudna böcker och för nära umgänge med det motsatta könet bland muslimer.

Eftersom islamska religiösa frågor regleras på delstatsnivå varierar reglerna i olika delstater. I Kelantan och Terengganu är det olagligt att vara ateist sedan 1993 respektive 2002, men ingen har hittills dömts eftersom riksåklagaren fastställt att dessa delstatslagar strider mot konstitutionen. Det är olagligt för en muslim att avsäga sin tro (apostasi) eller konvertera till andra religioner. Konvertering är ovanligt och hanteras med stor känslighet av myndigheterna.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Malaysia har ratificerat sex av ILO:s åtta centrala konventioner. Konventionerna om föreningsfrihet och om icke-diskriminering i arbetslivet har inte ratificerats. Konventionen om förbud mot tvångsarbete frånträdde 1990.

Arbetslösheten är tre procent. Regeringen uppger att man uppnått målet att höja andelen lönearbetande kvinnor till 55 procent år 2015. Enligt anställningslagen får ingen kvinna avskedas under pågående föräldraledighet. Studier har visat att malaysiska kvinnor generellt har 7,6 procent lägre lön än malaysiska män. När deltidsarbete tas med i beräkningen blir skillnaden 11 procent. Inom tillverkningsindustrin är lönegapet 33 procent och i serviceindustrin 8 procent.

Malaysia införde minimilön år 2013 som sedan juli 2016 uppgår till 1 000 RM per månad på fastlandet och 920 RM i Sabah, Sarawak och Labuan. Enligt arbetslagstiftningen ska normal arbetstid inte överstiga åtta timmar per dag, eller 48 timmar per vecka, och varje vecka ska innehålla en vilodag, men enligt fackföreningsunionen *Malaysian Trades Union Congress* är 12-, 14- och 18-timmars arbetsdagar vanligt förekommande i servicesektorn. Strejkrätt finns.

Enligt lagen om barn och unga personer är anställning av barn yngre än 15 år förbjudet, men lagen tillåter undantag såsom lätt arbete i familjeföretag

eller arbete i skolor eller utbildningsinstitutioner. Lagen föreskriver att barn i sådana undantagsfall inte får arbeta mer än sex timmar per dag, mer än sex dagar i veckan eller på natten. Det finns uppgifter om barnarbete främst på palmoljeplantager, men även i små familjeföretag i vissa delar av Malaysia.

Antalet utländska gästarbetare varierar mellan 2 och 3 miljoner, motsvarande cirka 32 procent av den totala arbetskraften. Dessa arbetar främst i byggnads-, palmolje- och tillverkningsindustrin. Tvångsarbete är förbjudet men förekommer. Enligt ILO har antalet rapporter om kränkningar av utländska gästarbetares rättigheter ökat de senaste åren. Hushållsanställda, vilka mestadels är kvinnor, är särskilt utsatta eftersom de inte omfattas av anställningslagen.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Malaysias hälsovård bedrivs till största del i offentlig regi och är kraftigt subventionerad för malaysiska medborgare. Regeringen avdelar årligen cirka fyra procent av landets BNP till hälsovård. Det fanns 1,2 läkare per 1 000 invånare 2010 enligt statistik från Världsbanken. Överlag är hälsovården i Malaysia god och läkarkåren har hög kompetens, främst i städerna. Hälsovården är icke-diskriminerande och alla grupper har tillgång till sjukvård.

Malaysia har satsat på förebyggande hälsovård sedan självständigheten 1957 och resultaten har varit goda. Idag har 95 procent av befolkningen tillgång till rent vatten. Barnadödligheten är 7 per 1 000 födselar och mödradödligheten har närmare halverats sedan 1991 till 29 per 100 000. Livslängden uppskattas till 73 år för män och 77 år för kvinnor. UNAIDS uppskattar antalet hiv-smittade i Malaysia 2015 till 92 000, vilket är en minskning med 50 procent sedan 2002.

Flyktingar registrerade hos UNHCR ska få tillgång till sjukvård till reducerad kostnad. Icke-registrerade flyktingar och illegala immigranter har inte tillgång till hälsovård. Etniska minoriteter som saknar medborgarskapshandlingar saknar tillgång till den offentliga vården.

Abort är olagligt, med undantag för om det är fara för kvinnans liv eller hennes fysiska eller mentala hälsa. Det finns sexualundervisning i skolorna. Preventivmedel finns enkelt tillgängliga. Mödra- och förlossningsvården fungerar väl.

I storstäderna är luftkvaliteten dålig. Malaysia drabbas årligen av så kallad *haze*, luftföroreningar som förorsakas av anlagda skogsbränder i främst Indonesien. Hösten 2015 var föroreningarna extra kraftiga och den dåliga luftkvaliteten gjorde att skolor stundtals hölls stängda.

Rätten till utbildning

Utbildning är obligatorisk för barn mellan 7 och 12 år och 96 procent av alla barn går i skolan. Totalt 71 procent av flickorna och 66 procent av pojkarna går vidare i skolan mellan 13 och 19 år. Det är framför allt barn som tillhör vissa urfolk och migrantgrupper som inte deltar i eller fullföljer den obligatoriska utbildningen. Flickor och pojkar har samma rätt och tillgång till utbildning. Upp till universitetsnivå är andelen flickor och pojkar i skolan relativt jämn. På universiteten är 60 procent flickor och 40 procent pojkar. År 2012 tog regeringen bort alla skolavgifter.

En nationell utbildningsplan från 2013 har som mål att alla barn ska gå i skolan till och med 19 års ålder år 2020, att Malaysia ska placera sig i översta tredjedelen av länder i PISA-utvärderingar inom 15 år och att skillnaderna mellan stad och landsbygd, pojkar och flickor och socioekonomiska förutsättningar halveras till år 2020.

Skolorna är till viss del uppdelade efter etnisk tillhörighet. Barn till illegala invandrare som saknar identitetshandlingar och barn som av olika skäl är statslösa eller inte blivit folkbokförda, har inte tillgång till statlig undervisning.

Läskunnigheten är enligt FN-organet UNESCO cirka 95 procent för vuxna.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Malaysias snabba ekonomiska utveckling har medfört bättre levnadsvillkor för många malaysier. Malaysia rankades 2014 på plats 62 av totalt 188 länder i UNDP:s index för mänsklig utveckling. Andelen människor som lever i fattigdom minskade från 16,5 procent 1990 till 0,6 procent 2014 enligt UNDP. Enligt FN:s Malaysiakontor har Malaysia uppnått och i flera fall överträffat millenniemålen 2000-2015. I rapporten konstateras dock att arbete återstår vad gäller bland annat Malaysias utsläppsnivåer.

Malaysia präglas fortfarande av stora inkomstklyftor. Levnadsstandarden skiljer sig avsevärt mellan stad och landsbygd, och personer som tillhör

urfolken är särskilt utsatta. Ojämligheten har dock minskat något mellan åren 2002 och 2014. Under samma tid fördubblades den genomsnittliga hushållsinkomsten (från 3 011 RM per månad till 6 141 RM).

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Könsdiskriminering är förbjudet enligt konstitutionen. Kvinnor är underrepresenterade på högre politiska poster och i ekonomiskt beslutsfattande. Andelen kvinnor i chefspositioner i näringslivet är 26 procent. Andelen företag som drivs eller ägs av en kvinna uppgår till 13 procent. Regeringens mål att öka andelen kvinnor i bolagsstyrelser från 12 procent 2015 till 30 procent 2016 har inte uppnåtts.

Statligt subventionerad barnomsorg finns inte. Anställningslagen ger kvinnor i privat sektor rätt till 60 dagars betald föräldraledighet och kvinnor i offentlig sektor 90 dagar. Statsanställda kvinnor har dessutom rätt till fem års obetald föräldraledighet. Regeringen uppger att 89 procent av ensamstående mammor lever under fattigdomsgränsen.

Våld mot kvinnor i hemmet är straffbart med högst 2 års fängelse och 5 000 MYR i böter vid upprepade brott. Enligt hälsoministeriet rapporterades 4000 fall av våld mot kvinnor under perioden januari till oktober 2016. Malaysia har infört en modell kallad *One Stop Crisis Centre* (OSCC) som kombinerar klinisk vård och preventiva åtgärder för personer utsatta för våld och sexuella övergrepp på över 100 statliga sjukhus. Det är en modell som enligt UN Women varit mycket framgångsrik.

Månggifte är tillåtet för muslimska män. Muslimsk arvs- och familjerätt gynnar män. Kvinnlig könsstympning förekommer i mycket begränsad omfattning i vissa delstater där det är tillåtet så länge det genomförs på offentliga vårdinrättningar. Straffet för våldtäkt är fängelse i högst 20 år, medan straffet för våldtäkt inom äktenskapet är fängelse i högst fem år. Mellan 2002 och 2014 togs enligt inrikesministeriet 16 procent av rapporterade våldtäktsfall till domstol och mindre än 3 procent ledde till fällande dom.

Minimiåldern för äktenskap är 18 år för män och 16 år för kvinnor, men muslimer yngre än 16 år kan få särskilt tillstånd av shariadomstol att gifta sig.

Shariadomstolarna mottog 2015 över 1 000 ansökningar för äktenskap där minst en part är minderårig. Enligt FN:s *Population Report* 2014 fanns över 15 000 malaysier som gift sig före 19 års ålder 2014. *Human Rights Watch* och civilsamhällesorganisationen *Sisters in Islam* har uttryckt skarp kritik mot barnäktenskap och mot att offer för våldtäkter tvingas gifta sig med förövarna även i de fall offren är minderåriga.

Sisters in Islam är en organisation som bland annat arbetar för att främja muslimska kvinnors rättigheter och för att öka jämställdhet. Organisationen ifrågasätter tolkningar av islam som diskriminerar kvinnor. Organisationen arbetar även för demokrati och andra mänskliga rättigheter. *Selangor Fatwa Committee* beslutade 2014 om en fatwa mot *Sisters in Islam* som ”religiöst avvikande”. *Sisters in Islam* har överklagat fatwan på konstitutionella grunder och en domstolsprocess pågår.

Barnets rättigheter

Det finns 10,6 miljoner barn under 18 år i Malaysia, vilket motsvarar 34 procent av befolkningen. Den goda ekonomiska utvecklingen de senaste 30 åren har gynnat barn och ungdomar. Antalet barn som får tillgång till utbildning och sjukvård har ökat kraftigt, men de regionala skillnaderna är fortfarande stora.

En reviderad barnlag trädde i kraft 2016 och innebär bland annat att ett nationellt råd för skydd av barn inrättas, att barnskyddsgrupper etableras på lokal nivå, att ett register över personer som begått brott mot barn upprättas, att spöstraff av barn i domstol förbjuds samt skärpta straff för barnmisshandel och vanvård av barn. Lagen förbjuder inte barnaga (milt våld), men straffen för barnmisshandel höjdes till högst 20 års fängelse och högst 50 000 MYR i böter.

Enligt konstitutionen kan ett barn som föds i Malaysia endast få medborgarskap om en förälder är medborgare eller har permanent upphållstillstånd. Medborgarskap ges inte automatiskt utan ett barn måste registreras inom 14 dagar efter födseln. Om ett barn inte registreras kan det nekas utbildning, sjukvård och andra sociala tjänster. Malaysiska myndigheter registrerar inte barn till illegala migranter eller icke registrerade flyktingar. Inget register förs över statslösa barn. Antalet statslösa barn i Malaysia uppgavs av inrikesministeriet uppgå till 32 000 år 2009 och till 50 000 av

UNHCR år 2014. Enligt UNHCR fanns över 22 000 barn registrerade som flyktingar i Malaysia i augusti 2016.

Kommersiell sexuell exploatering av barn förekommer. En person som gjort sig skyldig till människohandel i syfte att sexuellt exploatera barn kan dömas till fängelse i högst 20 år. Barnprostitution förekommer. Regeringen presenterade i oktober 2016 ett lagförslag som förbjuder barnpornografi och sexualbrott på internet samt inrättar en specialdomstol för att påskynda hanteringen av dessa brott. Det är oklart när lagförslaget kommer att diskuteras i parlamentet.

Minimiålder för rekrytering till väpnade styrkor är 18 år. Minimiåldern för anställning är 15 år.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Den malaysiska befolkningen utgörs av cirka 55 procent malajer, cirka 24 procent kinesiska malaysier, cirka sju procent indiska malaysier, cirka 13 procent urfolk och en procent övriga.

Efter raskravallerna 1969 införde regeringen en positiv särbehandlingspolitik (Bumiputrapolitiken) till förmån för den malajiska folkgruppen och för urfolk från Sabah och Sarawak. Detta innebär att dessa folkgrupper ges företräde till bland annat statsanställningar, banklån och subventionerade bostäder. Anställda inom statlig sektor domineras av malajer. Syftet med Bumiputrapolitiken var att bryta den kinesiska minoritetens starkt dominerande ställning i ekonomin. Privilegierna är djupt rotade i det politiska systemet. Hatbrott förekommer men är inte vanligt förekommande.

Urfolket orang asli är den mest ekonomiskt eftersatta gruppen. I många fall saknar barnen födelsebevis, vilket omöjliggör skolgång. Många av dessa barn som går i skolan slutar dessutom i förtid. I Sarawak och Sabah finns över 50 urfolk. Delstatsregeringen i Sarawak kritiserar för expropriering av mark, då de beviljar licenser till bland annat palmoljeföretag på mark som brukats av urfolken i hundratals år. Hösten 2016 har ett antal protester mot avverkning av skog anordnats i Kelantan och 47 orang asli arresterades vid en demonstration.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Samkönade sexuella handlingar är olagliga i Malaysia och kan bestraffas med fängelse i upp till 20 år samt spöstraff. Transpersoner kan åtalas för ”oanständigt beteende” eller ”antastande med omoraliskt syfte” och dömas till böter eller högst tre månaders fängelse. Enligt *Human Rights Watch* förekommer diskriminering av hbtq-personer i Malaysia. I oktober 2015 upphävde den federala domstolen en dom från appellationsdomstolen 2014 om att kriminaliseringen av ”*cross-dressing*” strider mot konstitutionen.

Premiärminister Najib Razak höll flera tal under 2014 och 2015 om att Malaysia enbart kan stödja mänskliga rättigheter inom ramen för islam och därför inte kan försvara ”mer extrema aspekter” av mänskliga rättigheter såsom hbtq-personers rättigheter. Förslag om att inrätta statliga rehabiliteringscenter för homosexuella har framförts av vissa grupper. År 2012 inledde regeringen ett program för att ”hjälpa” hbtq-personer och uppmanade civilsamhällesorganisationer att driva anti-homosexualitetskampanjer. Den statliga filmcensurmyndigheten censurerar alla homosexuella karaktärer på film såvida de inte omvänds till heterosexualitet under filmens gång.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Malaysia har inte ratificerat FN:s flyktingkonvention, ger inte asyl och erkänner inte flyktingstatus. Officiellt finns därför inga flyktingar i Malaysia, utan bara utländska medborgare som antingen vistas legalt eller illegalt i landet. Malaysisk lag definierar inte skillnaden mellan flyktingar och papperslösa migrantarbetare.

Det är istället UNHCR som sköter mottagande, registrering, dokumentation och avgörande av status av flyktingar i Malaysia. År 2016 fanns drygt 150 000 registrerade flyktingar, varav 91 procent från Myanmar och övriga från Sri Lanka, Pakistan, Somalia, Syrien, Irak, Jemen, Palestina och Iran. UNHCR ger även stöd till flyktingar vad gäller hälsovård, utbildning, finansiellt stöd och rådgivning. UNHCR har periodvis haft svårt att verka i Malaysia. År 2016 inrättade regeringen en så kallad *Joint Task Force* där regeringen och UNHCR gemensamt ska diskutera den framtida flyktinghanteringen i Malaysia. Malaysia har tagit emot ett stort antal Rohingya-flyktingar och regeringen är angelägen om att lösa deras situation.

Den malaysiska regeringen har återkommande kampanjer för att finna och gripa illegala immigranter. Spöstraff kombinerat med fängelse upp till fem år eller böter är obligatoriskt för illegal vistelse i landet, följt av utvisning. Enligt uppgift från UNHCR år 2016 sitter uppskattningsvis 9 700 illegala migranter i interneringscenter. Under 2015 ska 87 personer ha dött i interneringscenter, där det enligt uppgift råder brist på mat, rent vatten, kläder och sängplatser.

Regeringen tillåter inte UNHCR-registrerade flyktingar att arbeta, men det uppskattas finnas 2-3 miljoner arbetsmigranter i Malaysia varav två miljoner arbetar illegalt. Arbetsgivare beslagtar ofta gästarbetares pass och försenade eller uteblivna löner är vanligt förekommande. Hushållsanställda och plantagearbetare framhålls som de mest utsatta grupperna.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Varken Malaysias konstitution eller andra lagar förbjuder explicit diskriminering på grund av fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Enligt lag har personer med funktionsnedsättning rätt till tillgång till kollektivtrafik, boende, utbildning, anställning och hälsovård. Det finns dock inga mekanismer för hur dessa rättigheter ska utkrävas i praktiken. Regeringen bidrar med 50 procent rabatt vid köp av lokaltillverkade bilar och motorcyklar anpassade för personer med funktionsnedsättning. Regeringen arbetar med att förändra sociala attityder och förbättra integrationen av personer med funktionsnedsättning.

Det finns ett begränsat antal skolor för barn med särskilda utbildningsbehov. Studenter med funktionsnedsättning går därför istället i vanliga skolor, där fysisk tillgänglighet kan utgöra ett stort problem.

I den universella granskningsmekanismen (UPR) vid FN:s råd för mänskliga rättigheter gav Sverige rekommendationer till Malaysia som bland annat berörde att göra en översyn av dödsstraffet i syfte att eliminera obligatoriskt dödsstraff för brott belagda med dödsstraff och omvandla alla dödsdomar till fängelsestraff.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner för mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* och det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1995. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1995. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2012.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2010.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the*

Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED) har inte ratificerats.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Exempel på svenska och internationella insatser inom mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Tillsammans med övriga EU-länder verkar Sverige för avskaffandet av dödsstraffet och för att Malaysia ska tillträda relevanta människorättskonventioner. EU arbetar även för främjande av yttrandefrihet och jämställdhet och följer situationen för människorättsförsvare.

Flera FN-organ finns på plats i Malaysia, bland annat UNDP, UNFPA, UNHCR, UNICEF och WHO.